

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Hermanni Conringii De Pace Civili Inter Imperii Ordines Religione Dissidentes Perpetuo Conservanda Libri Duo

Conring, Hermann

Francofurti ; Lipsiae ; Wittebergae, 1680

Sectio III. Responsio ad rationes pro adversa sententia adductas

urn:nbn:de:hbz:466:1-9585

manifestum fuerit ex iis quæ habentur hypothese V, omnino non obligari Catholicos Status ad vim Protestantibus inferendam, etiam illo nomine; quod nimirum illi sint cives diversæ reipublicæ à Catholicis. Sed in hanc messem nolo falcem meam mittere: tum vero existimo ego quidem, non competere illam libertatem singulis Principibus quam illis multi adscribunt, multo minus illam ex re ipsorum esse,

SECTIO III.

Posteaquam sententiam nostram multis exposuimus & demonstravimus, nihil superest, quam ut objectionibus aliorum respondeamus. Comprehendit autem illas omnes Auctor *Judicii Theologici Sect. 4.* Nam quas voluit videri addidisse Auctor *Vehiculi* illæ nihil novi habent, sed tantum aliquid explicatius diductum. Itaque in confutando observabimus ordinem ab Auctore *Judicii* observatum. Cujus verba ut repetamus, aut sensum multis narremus, supervacuum arbitramur, quum libellus in omnium sit manibus. Peto autem æquum lectorem, ut libellum illum cum meo conferat. Ita enim & ego liberabor labore transcribendi, & lector rectius judicabit.

F

RE

DE PACE PERPETVA
RESPONSUM AD RATIONEM

I.

*Pacem ejusmodi non cooperari hæresi vel directe
vel indirecte.*

AD §. I.

Esto *cooperatio indirecta*, qva malum, qvòd potes & debes impedire, non impedis. Nego pace perpetua inita cooperaturos Catholicos hæresi: qvia moraliter impossibile est, ut hæresin Catholici Status impediunt vel nunc vel aliquando post; qvòd tamen ponitur tanquam possibile *n. 1.* & *II.* Impossibilitatem demonstravimus hypothesi XII & XIII. Qvi secus sentiunt, sibi somnia fingunt. Batavos debellari posse, fuit antehac & Hispanis persuasum: nunc mutarunt hi sententiam summo suæ reipubl. bono, nisi qvòd remedium justo fortasse tardius sit. Non magis itaqve cooperabuntur indirecte hæresi Catholici Status pacem perpetuam dando, quam id jam facturus est Rex Hispaniæ.

AD §. II.

Sit *directe cooperari*: agere qvæ svapte natura ad peccatum ordinantur, vel esse partem aut socium peccati sive actionis criminosa. Subsumo autem: Atqvi per pacem nemo Catholicus tenetur agere qvòd svapte natura ad hæresin ordinatur, multo minus socium sese hæreseos præbere: Ergo. Probo Minorem: Qvia nemo Catholicus vi illius pa-

cis

PROTESTANTIBUS DANDA.

43

cis obligatur vel laudare hæreticam doctrinam, vel eam docere, vel ad eam quemquam ullo modo invitare; sed liberum ipsi permittitur damnare hæreticam doctrinam, hæreticos excommunicare, & gehenna dignos judicare, eorum scripta confutare, & quidem libris missis per omnes hæreticorum terras. Intelligitur hinc vanitas, quæ pro directâ cooperatione adducuntur, ratiuncularum.

Ad I dico; duplici (ut ita loquar) infamia laborant Hæretici: altera apud Deum & Ecclesiam, idque jure divino: altera apud civitatem per leges quasdam humanas & potissimum quidem Pontificias. Vi pacis liberantur à posteriore, non autem à priorè. Posterior vero infamia licet tollatur, modò maneat prior quæ maxima est, satis averfa manet mens vere Catholicorum ab Hæreticis, neque quisquam pius illis accedet ob sublatam infamiam civilem. Et vero observandum, talem infamiæ circa religionem aberrantium civilem poenam coepisse non ab initio Ecclesiæ, sed illa jam adulta, & quidem postquam diu jam fuisset sub religiosissimis Principibus, quibus sero tandem Pontifices consenserunt, legum ipsarum rigore aucto: nec Deum Opt. Max. infamia civili notasse in suæ reip. legibus gentiles. Quis dixerit autem, hoc ipso directe Deum ipsum Paganismo, & primos Christianos Cæsares hæresibus cooperatos? Certe nusquam id legas in

scriptis Sanctorum Patrum aureæ Ecclesiæ.

Ad II: Vi Pacis Hæretico Principi non svadetur, multo minus mandatur, mutatio religionis, sed tantum datur impunitas id agendi; atqve idcirca non iustum declaratur vi Pacis tale opus, nisi admodum improprie id dicas iustum quod licet impune. Quæ de re jam dictum hypothesi x. Porro etsi impune alicubi liceat Principi Hæretico interdicerere publicis templis illis quibus jam ante annum vicesimum quartum caruerunt Catholicos, eosq; tandem in exilium mittere, nihil tamen hoc per se lædit fidem Catholicam; quoniam ereptis templis fides ipsa Catholica perstat integra, nec exilium quorundam fidem Catholicam ipsam malo sed bono potius afficit. Certe prisca Ecclesiæ carceres, exilia, supplicia, non numeravit inter ea quæ fidem tollerent. In Batavis & Anglis sine publicis templis conservari Ecclesiam Catholicam, imo crescere, certum est.

Ad III: Sane vilegis datur Protestantibus impunitas retinendi bona per spoliū erepta post Transactionem Passaviensem: Sed quid facit illa impunitas directe & per se ad hæresin? Debuisset hoc Auctor clare docere, ne videatur glaucoma objicere imperitorum oculis. Si bonorum illorum possessio per se & directe non conservat fidem Catholicam, (uti non conservat,) consequens est, nec eorum amissionem directe Fidei Catholicæ nocere.

Ad

PROTESTANTIBUS DANDA.

45

Ad IV: Multo minus apparet, quid directe faciat ad hæresin tutela ejus publica à vi; nisi fortè directe etiam omni vitio cooperetur is qui non occidit quemvis peccatorem. Quod absurdissimum dictu est. Vero scilicet verius est, id quod sibi paulo post Auctor objicit: *omnem quoque tolerantiam licitam ponere tutelam publicam.*

Compellere subditos ad hæresin, vel emigrationem ex patria &c. esse actiones malas, certum est: neque pax exigit ut illas bonas pronunciet quisquam Catholicorum, sed licet illas ore & calamo, publice & privatim, improbare. Per pacem ergo *hisce actionibus defensionem, patrocinium, & auxilium promitti*, simpliciter dicere, calumniosum est. Neque enim defensio, patrocinium, vel auxilium, vi Pacis Protestantibus debetur, nisi tantum adversus illos, qui ipsis nolunt impune hoc permittere in Imperio, propria quadam auctoritate. Satis sc. tuta est Fides spiritualibus armis; & hæresis non aliis feliciter impugnatur.

RESPONSUM AD RATIONEM

H.

*Pacem ejusmodi non inferre injuriam Creatori
& vera religioni.*

Duplici argumento heic utitur Auctor: prius cum priora Ratione idem est, non indiget ergo nova confutatione.

F 3

Ad

Ad II. Verum quidem est, Hæresin, seu potius Hæreticos, vi pacis, veræ Fidei, aut rectius Catholicis, exæquari in nonnullis: *in dignitate illesa fame, civilis nimirum, in libertate profitendi doctrinam, in publica defensione à vi armata, & horum omnium perpetuitate.* Verum quoque est, in his omnibus injuriam esse. Sed negatur, hanc injuriam à Pace creatori & veræ religioni inferri. Creator ipse solem facit oriri super malis æque ac bonis sine culpa injuriæ. Paterfamilias ille in parabola permittit zizania crescere cum tritico usque ad messis tempus, nec ipse tamen injuriæ potuit accusari. Ratio autem horum omnium est, quod mundi hic status non ferat, ut bonis omnibus justa præmia præ malis tribuantur, sed cogat ille nos, in nonnullis malos cum bonis eodem habere loco. Quod ipsum itaque quando fit, non ita interpretari debent boni, quasi illi qui malos sibi ex parte æquant, inique secum agant: neque enim ipsis licet aliter. Quæ ratio autem virtutis & vitii, illa in Germania est hodie Fidei Catholicæ & Hæreseos. Non enim licet veræ Fidei omni loco primas deferre, per iniquitatem hominum & temporum: sed aliquid Hæresi est indulgendum, quo majus ipsius Fidei periculum caveatur. Ideoque illi qui indignantur, ex parte æquari Fidem veram Hæresi, audiant illud prudentissimi patrisfamilias: *finite crescere zizania usque*

ad

ad messem, & in tempore messis dicam messoribus; colligite primum zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburendum, triticum autem congregate in horreum meum. Expectemus omnes tempus messis novissimæ. Gaudeamus & exultemus: quoniam merces nostra copiosa erit in cœlis.

RESPONSIO AD RATIONEM

III.

Pacem ejusmodi non esse causam perditionis animarum.

Hæresin esse causam perditionis animarum, verum est: si Hæresis itaque robur & stabilimentum suum omne haberet à pace, verum quoque esset, quod causa ejus perditionis sit pax. Quodenim causa est causæ, illud etiam causa est causati. At verò Hæresis sublata pace magis solito sævit, & innumeris malis corpora & animas Catholicorum affligit; ut supra est demonstratum. Itaque pax potius servat quod superest Fidei Catholicæ. Quæ autem mala ab Hæresi proveniunt, non vi pacis proveniunt, sed provenirent æque sine pace, imo magis provenirent & copiosius.

Elucet hinc *πρωτον* *ψευδῶς* eorum quæ hic afferuntur. Omnia scilicet mala quæ ab Hæreticis proveniunt paci imputantur; quum tamen constet, jam ante pacis Religionis tempora, omnia illa, imo postea
 præter

præter pacis leges, gravissima quæque, hæctenus passos esse Catholicos. Num à pace Augustana fuit occupatio tot Episcopatum & monasteriorum post transactionem Passaviensem? Num illi adscribi debet isthæc in tam multis locis posthac facta religionis commutatio. Hæc contra pacis leges acta esse, omnes conquerimur, & tamen facta esse certum est.

Itaq; negamus vere à Pace futura esse, I Potestatē qua utuntur Protestantium Principes hæresin in suis ditionibus stabiliendi: II Potestatem quam nonnulli novi apostatæ fortassis exercebunt erga suos: III Necessitatē quæ subditis est imposta aut hæresis amplectendæ aut injustæ emigrationis: IV Permissionem apostatandi. Hæc omnia jam ante pacem fuerunt per omnem Germaniam in usu: per futuram pacem hisce, omnibus tantum modus aliquis datus & certus limes positus est; impunitate tanquam bono aliquo, revera in speciem, concessa, utpote quum etiam citra pacem omnia hæc impune potuerint Hæretici facere: ceu docent illa quæ contra pacis Augustanæ leges usque ad hoc bellum gesta sunt.

Quæ quinto loco recitantur de cooperatione directa, eadem sunt cum iis quæ in Ratione prima & ex parte in secunda habentur, ac proinde jam sunt confutata. Tantum nunc addimus: omnia illa de quibus ibi Auctor conqueritur, revera obtinuisse
jam

jam ante pacem, ideoque immerito paci Augustanae tribui. Perperam vero adducitur illud: *Hæc simplicioribus non immerito ingenerant opinionem, utramque religionem esse veram & approbatam.* Nego enim primo hanc susceptionem non immerito generari, illis positis: neq; enim hoc sequitur ex prioribus ullo modo per bonum syllogismum. Nego secundo, si simpliciorum aliquibus hæc opinio nascatur, propterea pacem esse accusandam. Si sane omne illud est accusandum & rejiciendum, quod homini inepto potest dare errandi occasionem, nihil non fuerit rejiciendum.

Specialis ratio, quæ ultimo subnectitur, ponit pro fundamento, quod bona quæ recuperarunt Catholici sint iterum per leges Pacis eripienda. At verò illa jam tum magnam partem sunt vicissim erepta; si quæ supersunt in nostris manibus, illorum loco perquam multa Hæretici hodie occupant, & videntur longe plura occupaturi. Quod ne fiat, neve plane pereamus, satius est animo pacifico dare quod jam amisimus. Bonorum vero illa traditione nullum per se quidem creatur periculum animarum, ut jam supra est dictum. Dicendum scilicet est cum S. Augustino lib. I. de Civitate Dei: *Catholici amiserunt omnia quæ habebant. Sed numquid fidem? numquid pietatem? numquid interioris hominis Bona, qui est apud Deum dives? Hæ sunt o-*

G

pes

pes Christianorum. Quibus opulentus dicebat Apostolus: est quasius magnus pietas cum sufficientia. Sed multi, inquit, Christiani etiam captivi ducti sunt (Catholici in exilium pulsi sunt.) Hoc sane miserimum est, si aliquò duci vel pelli potuerunt, ubi DEUM suum non invenerunt.

RESPONSIO AD RATIONEM

IV.

Pacem ejusmodi non esse usurpationem potestatis non competentis.

EXtra controversiam est collocandum, penes Cæsarem & Imperii Status esse potestatem constituendi omnia sine quibus civilis societas nequit consistere: eamque ipsis competere à Deo. Hujus limites neque necessum est ut excedant, neque exceßerunt hactenus in Pace constituenda. Respondentes ergo ad probationes Assumptionis, dicimus.

Ad I. De fide Catholica, aut opposita illi hæresi discernere, quid nempe vel Catholicum sit vel Hæreticum: jus item vel pascendi oves verbo Dei & cibo spirituali, vel abigendi lupos spiritualibus & ecclesiasticis remediis, deque his judicium; non competit Principi politico, fatemur. At vero inquantum vel Hæresis vel Fides Catholica debeat ab injuria temporalis defendi, cum sit temporalis cura,
&

PROTESTATIONIBUS DANDA. 51

& unice faciat ad civilem vitam ejusq; felicitatem, non potest quoque non unice convenire civili Principi. Ast intra hosce limites manet S. Cæsarea Majestas, manent Principes Catholici, pacem civilem Hæreticis concedentes, ita exigente summa Reipublicæ & Ecclesiæ necessitate.

Ad II. Jurisdictio Ecclesiastica potest considerari, aut ut est pure talis, aut ut habet adjunctos multos effectus civiles. Priori modo est spiritualis, nec effectum qui in sensus incurrit habet alium, quam separationem à communione Ecclesiastica. Posteriori modo magna ex parte est temporalis, & nititur lege humana. Neq; enim potestas clavium lege divina extendit sese ad pœnas omnes, quibus Hæreticos solemus persequi: sed fiunt isthæc ex Principum Christianorum constitutione, vel certe Papalium legum tacita approbatione, adeoque libero in eas Principum consensu. Porro non omnia negotia, quæ hodie fori sunt Ecclesiastici, lege divina istuc pertinent; sed itidem dependent ex lege Principum, qui Ecclesiasticis dederunt eam potestatem. Quemadmodum hæc omnia præclare ab aliis sunt demonstrata. Quum itaque multa pertinentia ad jurisdictionem Ecclesiasticam mere sint temporalia, & dependeant ex lege humana ideoq; mutabili Principum; omnium autem ejusmodi legum dispositio pro usu Imperii & publici boni, juris itidem

fit Principum; consequens est, Cæsarem & Status Imperii intra hosce fines permanentes non peccare, si jam propter necessitates publicas de jurisdictione Ecclesiastica aliter disponant, quam olim fuit, ante hæc calamitosa tempora, cum omnia ordinario cursu fluerent, in usu. In compositione autem pacis nihil disponi de Ecclesiastica jurisdictione, quatenus illa est spiritualis, multo minus eam suspendi, certum est. Licet enim Episcopis, non obstantibus Pacis legibus, spirituales jurisdictionem, quæ unica juris est divini, integre exercere: tantum vetitæ sunt illæ poenæ & illæ animadversiones, ut & illa negotia, quæ per leges arbitrarias Principum jurisdictioni Episcopali fuerunt annexa.

Ad III. Ecclesiæ Germanicæ bona ita subiacere Ecclesiæ & Pontifici tanquam supremo administratori, quasi de illis Cæsar & Status Imperii nihil possint disponere, propositio est totius Reipubl. Germanicæ everfia, adeoq; & scandalosa. Plane contrarium multis ostendimus hypothefi VI, VII, IIX. Videatur etiam Conclusio VII, IIX, IX, X.

Ad IV. Jura Ecclesiæ & Episcoporum in heresim & hereticos, in Ecclesiis earumque bona & subditos, omnesque in Imperio Catholicos, non nituntur tantum jure divino vel Ecclesiastico proprie dicto, sed etiam multò maximam partem jure civili Principum

cipum

cupum libro & arbitrario ; quod jam ante monuimus. Per Pacem renunciatur quodammodo posterioribus juribus, non prioribus. Boni hi disputatores cogitare semper deberent illud Salvatoris : *Data Casari qua sunt Casaris.*

Injuriosa itaq; vox est Cæsareæ Mejestati & Statibus S. R. I. *quod usurpent jurisdictionem non competentem.* Agnoscere enim utique illos debet Ecclesia Germanica, ut Principes & iudices sibi à Deo constitutos. Qui id detrectat, reus est majestatis.

Ejusdem cum prioribus monetæ sunt tres observationes. Quod in I sumitur, *jurare religionis & Ecclesie à jure divino dependere*, id ex parte tantum verum esse, jam ante est dictum : non mirum est igitur, huic falso principio inniti falsam conclusionem. Ad II. Episcopi, quatenus sunt Principes, habent ex parte τὸ κέρτιον seu majestatis jura Imperii Romani ; itaque omnino possunt constituere aliquid de Ecclesiasticis, in quantum illa dependent ex legibus Principum. Non dubito etiam, in mere Ecclesiasticis habere illos potestatem dispensandi circa ea, quæ legibus positivis Ecclesiasticis aut Pontificiis sunt constituta, non impetrato consensu Pontificis, *rationem sui actus Domino reddituros*, ut loquitur S. Cyprianus : præsertim si id exigat præsens Ecclesie necessitas, quæ omnem legem humanam ac positivam frangit. Quod III attinet necessitatem con-

sensus Papalis circa pacem, ea de re jam supra satis est dictum conclus. XIII, XIV, & XV. Sed & ex iis quæ modo allata sunt liquet, pacem versari circa ea, quorum dispositio competit Cæsari & Principibus. Ad illa autem ratihabitione quadam Pontificis non esse opus, concedunt omnes.

RESPONSIO AD RATIONEM

V.

Pacem ejusmodi non repugnare officio & obligationi Cæsaris Statuumque Chatholicorum, ut nec Episcoporum.

Ipse, disputator, agens de defensione Ecclesiæ, ad quam Cæsar & Status Catholici sunt astricti, adhibet illud *pro virili*. Formula Juramenti Cæsarei quam allegat, habet: *quantum divino fultus adiutorio poterit, secundum scire & posse*. Juramentum Episcopale habet: *hereticos, & schismaticos & rebelles pro posse persequar & impugnabo*. Apud omnes porro constat, neminem obligari ad impossibilia. Huic juramento autem adversa concessionem Pacis perpetuæ, quod ponit auctor ille, nego, juxta hypothesin XIII & XIV. Totum itaque illud nitens falso principio sponte sua cadit, nec ulteriore eget confutatione. Addemus tantum verba R. P. Erbermanni *Irenici Cath. c. XII. n. 7*, ubi de juramento Episcoporum agit. *Tolerationi Politicæ*
mini-

PROTESTANTIBUS DANDA.

35

minime obstat voluntas, buccinatores hæreticos gladio Spiritus pro posse persecuendi & impugnandi.

Quæ sub finem odiose adducuntur, illa eadem sunt cum iis quæ allata sunt ratione I & II. ideoque itidem superfluum fuerit illa denuo refellere.

RESPONSIO AD RATIONEM
VI.

Pacem ejusmodi non esse frustratoriam, multo minus bello periculosiorem.

Quibus conatur probare, *pacem frustratoriam seu fallacem* esse, illa, ipso fatente, continentur in quinque modo allatis Rationibus. Itaque quum illæ sint confutaræ, jam tum hoc argumentum etiam est confutatum.

Bello periculosiorem esse pacem, probat unica ratione, nimirum *Hæreticorum perfidia*. Verum concessio antecedente, negatur tamen consequentia. Etenim pax cum hominibus subdolis & fraudulentis inita nunquam periculi quidem est expres, utpote quum tuta non sit, non tamen aperto & ferali aliquo bello est periculosior: sunt enim in illa pace saltim aliquæ malorum induciæ, quales fervente bello nullæ sunt. Deinde ambiguitas est in voce *perfidia*. Perfidi enim dicuntur I, qui nullam fidem servant persuasi quidvis sibi licere. II, qui in fide servanda sæpe sunt lubrici, si eos invitare videatur

deatur insignis utilitas. Cum prioribus an posterioribus pacem pangas, multum interest. Cum posterioribus initia pax non quidem caret periculo, sæpe tamen satis diu stat integra, florentibus interea pacis vi rebus publicis. Ut igitur de prioribus nihil dicam, cum posterioris generis hominibus nemo prudens pacem componere detrectat, si ita poscat utilitas publica. Proh dolor, ejusmodi hodie sunt pacis pacta inter potentiores pene omnia, imo semper ejusmodi fuerunt, semper erunt. Illud enim fere est ingenium potentiorū, ut pactorum vim utilitate æstiment. Si igitur nulla pax fuerit ineunda cum istius ingenii hominibus, in perpetuis bellis fuerit toti mundo vivendum: quod est dictu absurdissimum.

Jam autem ut ad Hæreticos veniamus, ipse Autor non videtur illos velle ponere in numero perfidorum primi generis. Et verò id nimis putidum & ab omni veritate alienissimum foret convitium. Cujus falsitas cum pateat omnibus, non est verosimile, in cujusquam boni & pii Catholici hominis mentem venisse. Posterioris generis omnes esse Protestantes etsi ponas, non tamen sequitur, pacem cum iis nullam ineundam, aut perseverandum in bello hoc maximè ferali. Ut enim ante diximus, eodem argumento licebit omnem pacem è mundo eliminare. Quid vero opus est verbis, ut ait ille,
ubi

ubi rerum testimonia adsunt? Viximus compluribus annis in pace cum A catholicis, non quidem sine damno; attamen quis dixerit, eos illius pacis tempore ad nas calamitates fuisse adactos, in quibus hodie miseris nobis est vivendum? Sed videamus etiam argumenta, quibus perfidiam A catholicorum probat disputator.

Ad I. Cum indefinite loquatur, aut sermo illi est simpliciter de omnibus A catholicis aut de aliquibus. Si de omnibus, nego omnium perfidiam experientia comprobari. Certe illa experientia de occupatis bonis Ecclesiasticis contra pacta conventa, non pertinet ad omnes, utpote cum id non nisi ab aliquibus sit factum. Quosdam Principes A catholicos S. Cæsareæ Majestati & bono publico sincerè fidelem navasse operam, sine ingratitude nota negari non potest, nec debet: ut qui hoc nomine magnam laudem apud Cæsarem & Status Catholicos, imo ipsum S. Dom. Nostrum, sint consecuti. Hæc dissimulare, non est ingenui hominis. Eorum, qui contra leges pacis Augustanæ bona Ecclesiastica invaserunt, causam ut probem, absit à me. Tantum dubito, num ea in re egerint perfide. Videtur enim, saltim multis eorum, persuasissimum fuisse & esse, vi illius pacis non teneri sese abstinere manus ab illis bonis. Nec mirum, in illam sententiam perductos esse Principes aliquot, utpo-

H

te

te quum illam multis libris defendere non dubita-
verint eorum Jurisconfulti, in quorum nonnullis
eruditionem ne nos quidem desideramus. At vere
perfidi demum sunt, qui scientes volentes frangunt
fidem, non qui probabilibus argumentis seducti id
faciunt. Notum porro est, nonnullos Protestan-
tium illa attentata improbasse, & non desinere im-
probare.

Ad II. Omnis hæresis quidem est dissensio à fide:
sed per se non est dissensio à tranquillitate civili, ad-
eoque per se non est paci publicæ adversa. Per ac-
cidens, ex sententiarum illa diversitate contentio-
nes & tumultus oriri, & quidem frequenter, solent.
Sed hoc nihil ad probandam simpliciter Hæretico-
rum perfidiam. Certe in veritatis defensione iti-
dem sæpe peccatur, cum primis à Zelotis. *Servum*
Domini non oportet pugnare, ait S. Apostolus: alibi
legem sancit. : *Moderatio vestra innotescat omni-*
bus. Quam id à nostri ordinis hominibus inter-
dum non servetur, non dicam. Vicia multorum
in pro patulo sunt. Contendendi & tumultuandi
pruritus non profecto hæreseos proprium est in
quarto modo. Esto tamen. Minime vero hinc se-
quitur: Cum Hæreticis perpetuo belligerandum
esse. Tumultus enim qui subinde concitantur, sub-
inde etiam sedantur. Plurimum quoque est disci-
minis inter tumultum & bellum, cum primis inter
hoc

hoc aut huic consimile ferale bellum, quo in Germaniâ tota Ecclesia videtur & Respublica peritura, & inter alios tumultus hic alibi interdum excitatos. Verissimum est illud: *Omne regnum in se divisum desolabitur*. At propter hæreticas nonnullorum sententias regnum omne non est divisum. Possit regno inter religionum dissidia quietem integram esse, exemplo sit nobis Gallia hodie, & Polonia, cum primis autem Batavia. Esto vero: sint omnia regna quæ hæresin tolerant in se divisa: desolabuntur igitur aliquando. Quanto majus malum autem est, jam reapse in solitudinem redigi! Ut autem hoc malum desinat, ineunda nobis, pax est. Forte etiam cum tempore hæretici, si non omnes saltem multi, ad Catholicam communionem transibunt: nec enim est hoc impossibile. Possit illâ Pace in æternum omnia sinistra averti, nemo dixerit. Sufficit si à præsentibus liberemur, & quoad ferunt res humanæ in futurum simus tuti. Hæretici fidem quam Deo debent, reddunt quidem hæresi sua irritam. Idem autem fit & aliis mortalibus peccatis à maxima hominum multitudine. Pax igitur omnis fuerit è medio tollenda, si audimus hunc Ernestinum disputatorem.

Ad III. Hæretici sua opinione ad religionem Catholicam opprimendam incitantur quidem, sed non ad vi opprimendam, & quidem contra datam

fidem. Nusquam sane legi, hanc doctrinam ab iis constanter doceri. Si unus & alter illorum forte id docuit, non tamen omnibus id imputandum est, imo ne quidem plerisque. Passiva certe eorum doctrina est contraria, & hæctenus bona. Docendo pertendunt strenue contra Catholicos esse pugnandum & scribendo. In eo nulla perfidia est. Animi enim hunc sensum nusquam dissimulant. Si verum est fatendum, justior de Catholicis quam multis hac in re est Hæreticorū querela. Sed nolo revelare pudenda nostratium. Laudo ingenuum & candidū animum disputatoris: qui tam vehementer & acriter non dubitaverit hic oppugnare nostratium quorundam minus laudabiles sententias. Utinam pari in aliis fuisset moderatio!

RESPONSIO AD RATIONEM
VII.

Pacem ejusmodi non esse magis inordinatam mendacio.

MEndacium, cum primis in re seria & contractibus, lædit communem mutuam obligationem generis humani, quæ tenetur quisque; ita sentire ac dicit, quia sine illo nulla potest in genere humano esse societas. Grave itaque est peccatum. Pax vera, quæ de loquimur, societatem humanam

manam nulla ratione lædit, neque in se neque exemplo; multo minus lædit Ecclesiam vel Rempubl. sed eam unice jam conservat, quum alia media salutis nulla amplius suppetant. In Pace itaque nihil est peccati, à parte equeidem Catholicorum; tantum abest, illam mendacio pejorem esse.

Ut hoc probet Auctor, se vult videri adferre rationes: & tamen nihil adfert novi, sed breviter repetit quæ hæctenus attulerat, quasi illa sint demonstrata. Quum vero illa à nobis satis confutata sint, frustra hic egerimus actum. Obiter advertere est, quanta illi scriptori argumentorum sit inopia. Sæpius unum idemque repetit, tantum oculis quibusdam mutatis, ut imperitis sese jactitet, & in summa rationum egestate videatur dives.

RESPONSIO AD RATIONEM
IIX.

Pacem ejusmodi S. S. Patrum, Pontificum, & religiosissimorum Principum, suffragio non destitui, vel damnari.

AD §. I.

Antiquorum Patrum consensus demonstratur.

Sacrosanctæ Ecclesiæ Patres Pace ejusmodi non solum nunquam usos, sed etiam oblatam expeditamque damnasse, quod dicit Ernestus per-

negamus; imo nihil eorum, quæ hac Pace continentur, unquam ab iis esse damnatum, asserimus. I. S. AMBROSIIUS negavit Valentiniano Imperatori sacram Catholicorum ædem, in usum Arianorum, nulla id urgente Catholicæ Ecclesiæ salute, sed in merum ejus detrimentum, imo suppetentibus abunde auxiliis Catholicæ Fidei contra Arianos, neque ex propria, aut Theodosii & Gratiani coimperatorum, sed sola Justinæ matris sententiâ, petenti. Qua de re omni legi merentur quæ notavit Baronius ad annum 387. Exemplum itaque ad rem nostram nihil facit: utpote quum nos versemur in questione, num liceat ædem sacram Hæreticis tradere, si id summa postulet Ecclesiæ & Reipublicæ necessitas, inque defectu auxiliorum Fidem Catholicam defendentium: aut potius, num per vim ab Hæreticis occupatam ædem liceat illis relinquere, si impossibile sit eam recuperare, & parimmineat periculum aliis. Verba illa S. Ambrosii: *Noli te gravare Imperator, ut putes te in ea qua divina sunt Imperiale aliquod jus habere*, perperam (ne quid gravius dicam) ita accipiuntur, quasi bona Deo dicata juri Imperatorio esse subdita, simpliciter S. Pater ille negaverit. Sunt nimirum intelligenda, ut vulgo loquimur, de subjecta materia; hoc est, de absoluto, illimitato, & mere arbitrario illo jure Imperiali, quod aulici nonnulli adultores crudo

do sensu tunc allegaverant: nempe *Imperatori licere omnia, ipsius esse universa*, eòque pro arbitratu licere Imperatori ædes sacras Catholicis eripere & dare Arianis. Hanc esse mentem S. Ambrosii apparet ex ipsis illius verbis quæ habentur epistola 33. ad Marcellinam: *Mandatur denique, trade basilicam. Respondeo: nec mihi fas est tradere, nec tibi accipere Imperator expedit. Domum privati nullo potes jure temerare, domum Dei existimas esse auferendam? Allegatur, Imperatori licere omnia, ipsius esse universa. Respondeo, noli te gravare Imperator.* Agnovit itaq; Ambrosius, in basilicam nullum arbitrarium & absolutum Cæsarij esse, perinde atq; nec in domum privatam: de eo, quid liceat exigente necessitate, sermo non fuit. Ejusdem porro Ambrosii de bonis Eccles. hæc verba sunt: *Oratione adversus Auxentiū: Agros Ecclesie, si vult Imperator, tollat; potestatem enim habet vindicandorum.* Idem Ep. 31. ait: *Nihil Ecclesia sibi nisi fidem possidet: hos redditus præbet, hos fructus. Possessio Ecclesie sumtus est egenorum.* Sciscitabor ego exemplo nostri disputatoris: Si Imperator potestatem habuit vindicandorum Ecclesie agrorum tempore Ambrosii, quo postea anno vel ipse hoc jure cessit, vel ab aliis id eripi, sibi passus est?

II. Quum Gaina templum Arianis peteret intra mœnia Constantinopolis, Arcadium Imperatorem
tunc

tunc fuisse *in extrema Imperii imo & religionis necessitate*, narrat Auctor, contra fidem historiæ illius quam nobis descriptam reliquit Sozomenus *l. 8. c. 4.* utpote qui disertè scribat, factum hoc post rebellionem, cumq; reconciliat⁹ Cæsari Gaina viveret Constantinopoli. Eodem autem modo rem hanc narrat etiam Baronius tomo V Annal. ad annum 400 n. 41. Itaque nec illa S. Chrystomi oratio ad hoc necessitatis negotium nostrum pertinet, sed exemplum dissimillimum. Tum vero non refert Sozomenus, illa verba quæ Eusebius adducit, à S. CHRYSOSTOMO dicta esse de ipsa traditione templi; sed notavit illa historicus ex sermone quodam Chrystomi tanquam singulari observatione aliàs digna. Verba historici sunt: *Deinde conversa ad Imperatorem oratione, eum hortabatur: ut NB. latam adversus ceteras hæreses legem ratam haberet; simulque consulebat, satius esse Imperio cedere quam prodere domum Dei & à religione deficere.* Quis sanus certè dixerit, tradere basilicam hæreticis hoc esse à religione deficere? Ipse Judicii auctor fect. V. ad 9. §. 1. n. 2. *Neq; si hæretici inquit: ex aliqua urbe expelli nequeant, nihilq; præterea in præjudicium religionis tribuatur, illicitum erit, aliquod templum exercitio hæresis assignare, ubi minori cum Catholicorum periculo & exacerbatione sua, quam in privatis adibus, conveniant.* Addit rationem notatu

notatu dignam: *Locus enim valde extrinsece se ad peccatum habet: ideoque licere meretrici aut usurario domum locare, cum aliis tenet Sanchez t. 1. lib. 1. in decal. c. 7. n. 20.* Verum ut locus ita & bona extrinsece faciunt ad peccatum. Silicet itaque domum meretrici concedere in lupanar, tantum lucci spe, ut hi volunt doctores; si ibidem licet meretrici & usurario pecuniam commodare, etsi haud nescias illam cessuram in abusum & peccatum, quod itidem hi non negant: quidni liceat locum & bona Hæreticis concedere, vel saltem iis relinquere, præsertim si id postulet publica necessitas? Observatu autem præterea dignum est, non omnino certam fidem mereri illam Sozomeni relationem, de iis, quæ intra privatos parietes locutus fuerit Chrysostomus. Narrat sanerem eandem Theodoretus l. V. c. 32. sed multò aliter. Observandum quoque, habuisse illo ipso tempore Arianos basilicam extra muros Constantinopolis, Chrysostomo non improbante, multò minus damnante.

III. Hunerici Vandalorum Regis & ex adverso τὸ ὁμοῦσιον profitentium EPISCOPORUM AFRICÆ negotium quomodo huc faciat, non assequor. Num A catholici ab Episcopis nostris exigunt juramentum desciscendi à Cæsare, aut etiam non communicandi cum Pontifice Romano, facta promissione, reddituros sese ea lege omnes Ecclesias, quas abstu-

I

lerunt;

lerunt? Atqui tale quid Hunericus fecit, ceu liquet ex iis quæ narrat Victor Viticensis *l. 3. de persecutionibus Africa*, & quod ibi recitatur ipso Hunerici Regis Edicto. Quis dixerit, ejusmodi quid exigi à nostris Episcopis, aut ad simile quide eos adigi vi pacis? Tale juramentum præstari ab Episcopis Africæ non solum potuisse, verum etiam debuisse, ab hesternis hodiernisque Theologis & Politicis judicari, calumnia est non ferenda viris bonis.

Ex aliis porro Patribus & doctoribus ne apicem quidem potuit Ernestus ille producere. Scio etiam, illum & ipsius similes omni opera collatâ nihil inventuros, quo improbetur ejusmodi Pax, si id Ecclesiæ Catholicæ & Reipublicæ extrema necessitas postulet.

CONTRA notum est ex historiis, ab Imperatoribus Romanis partem Africæ Vandalis, & Italiam cum ipsa urbe Roma Ostrogotthis, facta pace concessam esse; ut ut illi essent Ariani, & hæresin illam non tantum disseminarent passim, sed Catholicam Ecclesiam pessime infestarent, in Africa etiam templa & bona sacra Catholicis irent ereptum. Nemo tamen Episcoporum, nemo aliorum Catholicorum illam pacem illicitam & impiam dixit. Ne verbulum quidem reperias, in omnibus illius temporis scriptis, paci cum hæreticis tunc inita adversum. Quod indicat, omnes illius ævi viros sanctos, docto

ctos, & prudentes, talem pacem consensu suo approbasse. Non ovum autem ovo est similius, quam nostra hæc Pax paci illi cum Arianis Ostrogotthis & Wandalis pactæ. Haud dubie itaque, si reviviscent illa Ecclesiæ lumina, etiam in nostram hanc Pacem consentirent, ut legitimam & justam. Non sane illis persuasum erat, quod Ernesto & Ernestinis placet, summum bonum Catholicæ religionis in latifundiis opimis ac Principatibus consistere.

Inspicientibus præterea priorum trium seculorum Ecclesiastica scripta, non potest negari, ita tunc à Patribus plærisque disputatum esse adversum Paganos pro Christianæ fidei libertate, quasi religio simpliciter cujusvis sit liberæ voluntati & conscientiæ permittenda, neque quisquam poenæ aliquid mereatur civilis, si in religione erret. Quid clarius verbis Tertulliani ad Scapulam? *Humani juris & naturalis potestatis est, unumquemq; quod putaverit colere, nec alii prodest aut obest alterius religio. Sed nec religionis est cogere religionem, quæ sponte suscipi debet non vi.* Aut his Lactantii? *Nihil est tam voluntarium quam religio.* Qui ita senserunt, ac existimare potuerunt, Hæreticos in civili vita haberi debere infames, non permittendam illis libertatem sua docendi, à vi non esse defendendos? Jam porro quarti seculi magna parte, nemo Patrum legitur Constantinum Magnum, aut ejus fili-

os proximosque successores cohortatus, infamia Hæreticos notare, illos à vi non defendere, multo minus illos extirpare. Imo cum ab Arianis Constantius esset seductus, Catholicos multis modis vexare & male afficere, S. Athanasius etiam illo nomine conquestus est de Arianis, quod religionis causa homines mulctarent. Videatur ejus *epistola ad solitarios*. Dignissima quoque lectu sunt, quæ S. Hilarius prolixè disserit in eandem sententiam *libro aduersus Auxentium* & *libro ad Constantium Imperatorem*. Eadem mente fuisse S. Martinum & Sulpitium Severum, clarissimum est ex hujus *hist. sacr. libr. 2. sub finem & dialogis*. Ipsum S. Augustinum aliquando ejusdem fuisse opinionis, nec eam omnem post mutasse, fatentur omnes.

Tam multorum itaque Patrum suffragium cum habeat hæreson libertas, etiam illa quæ citra extremam necessitatem conceditur, profectò male asseritur, carere omni Patrum suffragio pacem necessitate expressam. Si utilitas Ecclesiæ invitet, posse Hæreticis etiam ædem sacram Catholicorum concedi, ipse S. Athanasius utique exemplo suo nos docuit apud Sozomenum *libro 13. cap. 19.* quod ipse Auctor Judicii fatetur *sect. 5. ad 9. §. 1.* Imo & apud Socratem *l. 2. c. 23.* ac Theodoretum *l. V.*

AD

AD § II.

Pontifices Romanos, neque veteres neque recentiores, dissentire à Pace constituenda.

Nullius Papæ ex quatuor prioribus seculis, vel verbū vel factum potuit aut potest adduci, quo possit probari, illos vel docuisse, vel Imperatoribus suafisse, ut Hæreticos fama, dignitatibus, bonis exuerent multo minus ut aliqua corporali pœna afficerent. Et tamen poterat hoc ab Imperatoribus fieri, non repugnate vel Ecclesiæ vel Reipubl. necessitate. Itaque pene dixeris, illos Pontifices summos existimasse, omnes ejusmodi pœnas semper esse injustas. Quicquid sit, certe huic auctori non sunt patrocinati, quasi illam libertatem non liceat concedere postulante necessitate. Posterius utique à nemine Pontificum etiam sequentium usquam traditum est. Si est traditum, produci debuissent illorum verba.

S. JOHANNEM I Papam, quem solum ex omni Ecclesiæ veteris ævo produxit in suffragium Ernestus, id fecisse quod narrat Ernestus, non potest non videri dubium illi, qui noverit, Anastasium Bibliothecarium, imo longe illo antiquiorem scriptorem istum cui denique sua quædam novissimi temporis addidit Anastasius, in *vita Johannis, & Paulum Diaconum*, sive quis alius auctor est *historia Miscella*, hosque secutos, Aimoinum, Marianum Scotum, Si-

gebertum, Othonem Frisingensem, Gotfridum
 Viterbiensem, Conradum Urspergensis, Marti-
 num Polonum, Platinam & complures alios, in-
 terque eos omni exceptione hac in re majorem
 Græcum Cedrenum, plane contrarium narrare:
 nempe, quo pax maneret Ecclesiis Catholicis per
 Italiam, motum Joannis precibus Justinum Impe-
 ratorem, ut libertas pristina Arianis per Orientem
 permaneret. Verba ipsa Pontificalis libri, quo nul-
 lum aliud de rebus Pontificum superest antiquius
 & magis fide dignum monumentum, hæc sunt:
*Hic Joannes vocatus est à Rege Theodorico Ra-
 vennam. Quem ipse Rex rogans misit in legatio-
 nem Constantinopolim, ad Justinum Imperatorem
 Orthodoxum. Quia eodem tempore Justinus Im-
 perator, vir religiosus, voluit hereticos extricare.
 Nam summo fervore Christianitatis hoc consilio u-
 sus est, ut Ecclesias Arianorum Catholicas conse-
 craret. Pro hac causâ hereticus Rex Theodericus,
 audiens hoc, exarsit, & voluit totam Italiam gla-
 dio extinguere. Eodem tempore Joannes Papa e-
 grotus infirmitate, cum fletu ambulavit, & Sena-
 tores & Exconsules cum eo, id est Theodorus Im-
 portunus Agapitus Exconsules, & alius Agapi-
 tus Patricius: qui hoc accipientes in mandatis le-
 gationum ab ipso Rege, ut redderentur Ecclesiæ
 hereticis in partibus Orientis: quod si non, omnem*

Ita-

Italiam gladio perderet. Qui dum ambulassent, cum Joanne Papa, occurrerunt B. Joanni milleario duodecimo omnis civitas, cum cereis & crucibus, in honorem beatorum Apostolorum Petri & Pauli. Quia veteres Græcorum hoc testificantur, dicentes: à tempore Constantini Augusti & B. Sylvestri Episcopi sedis Apostolica, usque ad Justiniani Augusti tempora, non meruisse partes Græcarum beati Petri Apostoli Vicarium suscepisse cum gloria. Tunc Justinus Augustus dans honorem Deo humiliavit se pronus, & adoravit beatissimum Papam Joannem. Eodem tempore beatus Joannes Papam cum Senatoribus suprascriptis, cum grandi fletu rogaverunt Justinum Augustum, ut legatio acceptabilis esset in conspectu ejus. Qui vero Papa, vel Senatoris, viri religiosi, omnia meruerunt: & liberata est Italia à Theodorico heretico. Paulo post scribitur: Eodem tempore revertens Joannes venerabilis Papa & Senatores cum gloria, dum omnia obtinuissent à Justino Augusto &c. Operæ fuerit pretium audire & Paulum Diaconum Aquilegiensem Italiæ rerum utique satis peritum. Illius autem LXV Historiæ Miscellæ hæc sunt verba: In Orientis partibus, cum adhuc eo tempore per loca singula Ariana hæresis vigeret, Justinus sexto sui Imperii anno, orthodoxæ fidei studio omnimodis satagere cœpit, ut hereticorum no-

men

men exstingueret, statuitque ut ubique eorum ecclesias Catholica religione consecraret. Quod dum in Italia Rex Theodericus Ariana lue pollutus audisset, Joannem Papam simulque cum eo Theodorum Hypatium atque Agapitum Consulares viros, atque Agapitum Patricium, Constantinopolim ad Justinum Principem misit. Mandat quoque per eos, interminans, quod nisi quantocius hereticis suas ecclesias redderet, eosque in pace degere sineret, universos Italiae populos ipse gladio exstingueret. Qui pervenientes ad Augustum, cum ab eo ut dignum erat suscepti essent, magnis eum, de sua suorumque salute solliciti, fletibus postulant, ut sua legationis seriem, quanquam esset injusta, libenter exciperet, Italiaeque peritura consideret. Quorum fletibus Justinus permotus, eis quod petebant concessit Arianosque sui juris reliquit. Hæc illi duo. Aliorum enim verba, quia recentiores sunt, adducere nunc forte fuerit supervacuum. Quoniam autem hoc est verum, Johannis illud Papæ factum dat magnum patrocinium Paci, qua de agimus, tantum abest ut possit huic opponi. Aliud, fateor, nescio quorum relatu acceptum, narrat Gregorius Turonensis *l. de glor. martyr. c. 40*, sed fabulæ finilius longe quam vero: utpote qui in Gallia vixerit, rerum Italiae minus gnarus, & quibusvis gerris credere sine delectu & exacto iudicio sit solitus.

Quæ

Quæ illius Johannis Papæ nomine fertur epistola, cujus fide vult videri niti Ernestus, illam suspectam merito habendam, ceu suppositiam, ne Cardinalis Baronius quidem negat, quin ipsemet falsitatem subscriptionis coarguit. Prodiit scilicet ex taberna Isidori Mercatoris: quam nemo sapiens hodie vel Romæ non explodit. Possent autem haud difficulter adferri complura alia, quæ eadem doceant (non enim illa epistola vel cum Gregorii fabulis consentit) si res & tempus id concederent.

Nec vero est quod quem moveat Ernesti ratiocinatio, contra fidem Anastasii, Pauli, & aliorum prolata, quæ habetur *sect. V ad IX § 1*, etsi pridem illa fuerit usus etiam forte Baronius; quod *Theodoricus Joannem carcere & morte non multasset, si Arianis ecclesiis, uti injunxerat, impetrasset*. Causam scilicet veram illius carceris dudum indicavit ipse Paulus, scribens: *Theodoricus malitia commotus, quod eum Justinus catholicae pietatis defensor honorifice suscepisset, eum simul cum sociis carceris afflictione peremit*. Beda item *l. de sex etat.* ut ad recentiores alios haud sit necessum provocare. Verum hoc prolixè agere non est nostræ operæ. Sufficit jam nobis ostendisse, non debere opponi Pacis negotio Johannis I exemplum, cum saltim dubiæ & incertæ sit fidei: quemadmodum neque nos, secuti Anastasium & Paulum Diaconum aliosque quam

multos, S. Johannis exemplo pacem propugnabimus.

PAPARUM superioris & nostri ævi dissensum minus recte objici, jam tum evicimus hypothefi XIV, ut & Conclufione XIV & XV. Ne illi quidem mirum unquam dixerunt, non licere talem pacem concedere, fi id fumma postulet Ecclesiæ neceffitas, fed eorum nonnulli tantum ab aliis inducti credere, nullam fuiffe neceffitatem quæ id exigeret. Jam verò & Proteftationes, fi quæ factæ, non eodem modo sunt factæ, ut folent fieri deteftationes impiarum fententiarum: cujufmodi effe eam, quæ ftatuit Pacem poffe perpetuam dari hæreticis, hic Auctor vult. Proteftationes fane ejuſmodi coram Notario & teftibus fapiffime fieri folent, tantum eum in finem, ut fi fortaffis civiliter quid commiffum fit in negotio, aliquando detur regressus ad recuperanda jura, non quod omnino putes citra dubitationem, peccatum aliquod morale effe perpetratum.

AD § III.

*Cæsares Reges & Catholicos Status pene omnes
ab Ernestinis placitis plurimum
fuiffe alienos.*

Illam fuiffe conditionem & fortunam, Honorio Cæsare, Catholicæ Ecclesiæ per Africam, quæ hodie ejuſdem est per Germaniam, ullo vel minimo
indi-

indicio potest ostendi. Itaque exemplum illud est inconueniens. Constat præterea, lege animadvertisse in Donatistas Honorium, non hæresis ergo (nec enim illi à Catholicis dissidebant hæretica doctrina, solo autem improbo & iniquissimo schismate) sed quod illorum furor, ut Possidius loquitur c. 13. occuparet Africam, nec predicari à Catholicis veritatem contra suum errorem paterentur: violentis aggressionibus, latrocinationibus, itinerum obsidionibus, rapinis, ignibus, caedibus multa vastarent, cuncta terrent. Et vero idem ille Honorius Arianis libertatem cultus sui passim terrarum eopse tempore concessit. Opponimus porro (etsi ille hac parte fortasse peccaverit, quod tamen factum non est) uni Honorio omnes Imperatores: *primum* eos qui Hæreticos tolerarunt non minus atque alios subditos suos, etiam extra casum necessitatis: *secundo* illos qui cum Gothis & Vandalis Arianis atque Ecclesiæ Catholicæ persecutoribus pacem inierunt, concessis in eorum potestatem amplissimis Romani Imperii provinciis. Et vero notandum, Theodosii II felicitatem moderationi illius circa partes religione dissidentes acceptam referri à Socrate l. 7. c. 41.

Quam facile autem dictum est ab Auctore *sect. 5. ad IX § 2*, eos qui libertatem religionis permiserunt, *incautis consiliis impulsos*, tam facile alius id

K 2

nega-

negaverit. Quod vero ibidem ab illo additur, neminem Cæsarum Hæreticis pacem perpetuam dedisse, repugnat omnibus historiis illius ævi, quæ memorant firmam pacem pactam esse cum Gothis & Vandalis. Cœterum quo temporum illorum veterum Romani Imperii circa ejus tempestatis hærefes, instituta à Pacis nostræ negotio non aliena esse, liquido magis appareat, adferam hoc loco pauca quædam, ex iis quæ de Edicti Nannetensis in Gallia anno 1599 facta promulgatione narravit Thuanus l. 122. petita. *Cum perorasset Coquelejus, ad singula Edicti capita dicta sunt singulorum sententia. Cumque de sectariis ad dignitates admittendis difficultas invidiose à multis nihilominus reponeretur, & exemplo in antiquitate carere diceretur quod in edicto in Protestantium gratiam ea de re constitutum erat; ab aliis quietiora consilia amplectentibus contra disputatum fuit. In hujusmodi causis multa tranquillitati publicæ semper a prudentioribus fuisse condonata. Nam cum Manichei, qui ad imam usque scelerum nequitiam pervenerant, Theodosii & Valentiniani Cæsarum constitutione civitatibus pellendi, & ultimo supplicio tradendi essent; alii autem hæretici prohiberentur magistratum gerere, & habere dignitates, aut fieri causarum patroni vel defensores aut patres civitatum; & Justinianus e-*
tiam

etiam sanxisset, neminem errore hæreticorum constrictum hereditatem vel legatum sive fidei commissum accipere, idque ad ultimas militum, sive communi jure sive militari testarentur, voluntates porrexisset; severitati tot legum exemptos fuisse Gothos, quæquam Ariana peste essent infecti, quippe fœderatos, sicut & eos vocat Olympiodorus. Qui prout Imperatoris Majestati visum fuerit, quoslibet honores & dignitates ad ea consequuntur. Id ex constitutione Græca, ad Titulum Codicis de Hæreticis & Manichæis & Samaritanis, ab Antonio Augustino, viro optimo & doctissimo Jurisconsulto, addita constare, & amplius historia certitudine confirmari. Historia autem illa ipsa est quam fide Anastasii, Pauli Diaconi & aliorum jam ante recitavimus, cum ageremus de Joanne primo id nominis Papa.

De SIGISMUNDO & successoribus Bohemiarum regibus plane contrarium est verissimum. Quod de Sigismundo colligere est ex historia Bohemica ipsiusmet Aeneæ Sylvii cap. 52. Imo & Bzovii quem testem laudat Ernestus. Videantur sola illa quæ narrat Bzovius ad A. C. 1436. n. 31. 42. 43. 44. 45. cum primis. n. 49. Sed & testibus non est opus, cum in medio sint superstites Sigismundi tabulæ, de libertate religionis Bohemis concessa, quas Majestaticas appellant.

CAROLUS V Cæsar in iis literis, quas Auctor ipse testes adducit, non dicit, nec dixit: propositum aliquid iri Augustæ *quod ipse non possit probare*, sine quidem læsione conscientiæ, sed potius forte non sine aliqua jactura aut detrimento suæ dignitatis & famæ, quam rebus gestis sibi acquisiverat, maximam. Neque enim alias Ferdinando fratri, quem ipsemet ait *pro Christiano rege se semper habuisse & habere*, plenam componendæ pacis facultatem tribuisset, revocato atq; irrito reddito Procuratorio illo, quod concefferat Cardinali Truchsesio ejusque socio Jurisconsulto, quos nempe jam noverat æquas Pacis condiciones non admissuros: quod post eventus confirmavit. Quod si sane iniquam judicasset Carolus Pacem Augustæ compositam, debuisset (prout potuit) disensum suum publice postea indicare, non autem tacendo in eam consentire. Quod quia non fecit, non potest non censi approbasse.

Esto vero, fluctuaverit tandem non nihil Carolus in sententia. Carolo opponimus FERDINANDUM fratrem, pietate certe Carolo nihilo inferiorem, & ejus omnes successores religiosissimos Cæsares. Ad quos jam tum supra provocavimus hypothesi XIV & Conclusionem XVI. Cogit indignitas narrationum Ernesti, hoc loco adducere memorabile aliquid de FERDINANDO Imperatore testimonium,
homi-

PROTESTANTIBUS DANDA. 79

hominis sectarii quidem, magnæ tamen in aula & Ferdinandi & Maximiliani secundi & Rudolphi secundi Imperatorum existimationis, non ob Medicæ duntaxat artis insignem peritiam atque usum, sed prudentiam quoque & fidem, Joannis scilicet Cratonis. Idque quoniam publice & quasi coram Imperatore Rudolpho ipso est prolatum, illâ epistolâ qua Jani Dubravii Episcopi Olmucensis Historiam Bohemicam, sua cura editam, Imperatori Rudolpho dedicavit. *Illud, ait, reticere non debeo, quod Divus Ferdinandus Imperator crebris sermonibus ante obitum usurparit: Inter summa beneficia, quæ Deus in gubernatione Imperii concessisset, primum atque maximum vero animi iudicio optimaque conscientia hoc se ducere, quod ad sedandas discordias publicas animum adiecisset, & tolerantia in Religione formulam benignissimus Deus sibi in mentem dedisset. Est in vivis Joannes Nevius, qui à Serenissimo Archiduce Ferdinando nobis in valetudinis Cesarea curatione additus erat. Eo presente mihi legendam dedit, atque, ut apertis verbis legerem, iussit, epistolam bene longam suâ manu ad Electorem Mauritium multis verbis & accuratissime, de pace publica, conscientiarum, libertate, & reipublicæ salute, scriptam. Hanc si censors quidam viderent, haud dubie animadverterent, quam insigni quidem, non modo Italus*
quidam

quidem & Gallus, verum etiam nostri homines de una religione clamitantes, Divum Ferdinandum, sacratissimæ memoriæ Imperatorem, injuriâ afficiant.

STATUS CATHOLICI anno 1544 improbabant pacem, quod non viderent necessitate eam exposci: illa perspecta, mutarunt sententiam in melius, magno Germaniæ bono.

OTTONIS & HENRICI Augustanorum Episcoporum auctoritati opponimus omne quod reliquum est Germaniæ Archiepiscoporum & Episcoporum; qui profecto illis Augustanis non pietate, non Catholicæ fidei amore, quidquam cesserunt, prudentia longe fuerunt superiores.

Si non desunt denique in aliis rebus publicis exempla Regum aut Statuum pacem perpetuam damnantium, quæ de re non est quod cum Ernesto contendamus, non desunt in iisdem exempla illam laudantium. Nannetense Edictum pro libertate Religionis in Hugonottorum gratiam ad perpetuitatem esse conditum, miror equidem, quæ fronte ausus fuerit negare Ernestus. Pridem ante, jam scilicet anno 70 superioris sæculi, Carolus IX Rex diserte voluit illud quod tunc condiderat edictum, inter leges Regni recipi, atque inviolabiliter observari, donec per Dei gratiam animi in unam religionem tandem conspirarint: plane quemadmodum

PROTESTANTIBUS DANDA.

81

modum in Germanica cojit Pax Augustana. Carolum secutus Henricus III sua de Religionis pace edicta singula (edidit autem aliquot) itidem appellaverat jam, *perpetua & irrevocabilia*. De Nannetensis item Edicti perpetua obligatione non potest dubitari, lectis quæ Thuanus memorat l. 112. eâ de re & venisse in deliberationem & esse constituta. Sed & Ludovicus IV Rex cum alias tum in Edicto anno 1616 edito diserte illud Nannetense vocavit *edict perpetuel & irrevocable*.

De pacis religiosæ in HUNGARIA nexu item perpetuo non semel composito, complura in promptu sunt: sed nolo iis nunc immorari. Quo tempore sanè Clerus ibi protestatus est, longe fuit ibi melior quam hodie est Germaniæ status.

Ut ut vero neque ibi neque in Gallia concessa fuerit ulla perpetuitas, inde tamen haud licet colligere, ubivis talem pacem perpetuam improbatam. Utique enim jam novissime, ut infinita exempla alia taceam, perpetuam pacem similem cum foederatis Belgicogermanicis septem provinciis pactus est Rex Catholicus Hispaniarum. Quod exemplum cum sit omni exceptione majus, etiam nos uno isthoc nunc erimus contenti? etsi plura jam tum nominatim adduxerimus hypothesi XIV & Conclusionè XVI.

L

EPI.